

08 april 2005, p. 3

■ Luchtfoto van de onwaarschijnlijk lange rijen wachtenden in Rome, die allemaal de paus de laatste eer willen bewijzen.

(Foto Epa)

GODSDIENSTPSYCHOLOGEN EN -SOCIOLOGEN OVER DE REDEN DAT MILJOENEN MENSEN BIJ DE BEGRAFENIS VAN JOHANNES PAULUS II WILLEN ZIJN

‘Christus heeft aan het kruis geleden, wij doen dat hier’

De teller staat voorlopig op vier miljoen bedevaarders, in een stad met normaal drie miljoen inwoners. Nieuwe pelgrims mogen Rome niet meer in, slaappleaatsen zijn er al lang niet meer. Voor ons, nuchtere Belgen, is het een surrealistisch schouwspel. Godsdienstpsychologen Hans Alma (universiteit van Leiden), Dirk Hutsebaut (KU Leuven) en Jacques Janssen (universiteit van Nijmegen) en socioloog-theoloog Jan Kerkhofs geven tekst en uitleg bij de onwaarschijnlijke aantrekkingskracht van de paus.

GENT / LEUVEN
Van onze medewerkster
Sara De Sloover

Vele waarnemers schrijven de overdonderende toestroom van gelovigen toe aan een algemene massahysterie. Wat denkt u daarvan?

Alma: "Massahysterie is natuurlijk een makkelijk concept, zeker voor ons nuchtere calvinisten hier in Nederland. Zeker is dat de grote interesse, die er voor de paus bestaat, aanstekelijk werkt. Gelovige katholieken delen het gevoel van: er is daar iets belangrijks gebeurd, ik moet erbij zijn."

Janssen: "De opkomst is inderdaad opmerkelijk, ik had dit niet van tevoren durven voorspellen. De technologische vooruitgang van de laatste decennia kan een deel van de verklaring bieden. Als je de situatie vergelijkt met die in 1978, bij de dood van de vorige paus, zijn de mogelijkheden om te reizen en te communiceren ongelooflijk toegenomen. Vliegen ligt nu meer binnen het bereik van de gewone man,

nieuwsagentschappen en tv-zenders volgen de situatie op de voet en informeren hun kijkers en surfers constant.

"Aan de andere kant mogen we ook niet vergeten dat er ook heel wat kritiek is op de paus, zowel bij vooraanstaande geestelijken die zijn interne kerkpolitiek nooit gedeeld hebben, als bij gewone gelovigen, die teleurgesteld afgehaakt hebben. Maar dat wordt nu allemaal overschaduwd door het massale enthousiasme."

Hutsebaut: "Wat die mensen denken, weet ik niet, ik kan geen gedachten lezen. Maar de paus staat tenslotte toch aan het hoofd van het belangrijkste instituut ter wereld, en zo iemand trekt de massa aan. Polen die twee dagen op de bus zitten, doen het misschien omdat de paus een landgenoot was; er zullen ook wel sensatiezoekers bij zitten, en een aantal mensen trekt ook naar Rome vanuit hun persoonlijke religieuze overtuiging. Waarschijnlijk spelen allerlei motieven een rol."

Kerkhofs: "Heel veel mensen zijn

de kluts kwijt. Ze gaan links en tegenwoordig al wat vaker rechts - denk maar aan de herkiezing van Bush - op zoek naar zekerheid. De paus, een eeuwenoud symbool, bood houvast. Nu hij dood is, voelen die mensen zich een beetje verloren."

Hans Alma (Leiden): 'Gelovige katholieken delen het gevoel van: er is daar iets belangrijks gebeurd, ik moet erbij zijn'

Zit zijn persoonlijkheid er voor iets tussen?

Janssen: "Daar ben ik wel van overtuigd, ja. Niet iedere paus zou zo'n lawine aan reacties kunnen losmaken, communicatiemiddelen of niet. Johannes Paulus II heeft een

ongelooflijk sterke indruk nagelaten, zowel als de actieve geestelijke in zijn jongere jaren als de gebroken man die we de afgelopen tijd onder ogen kregen.

"Als ik nu beelden zie van de beginperiode van zijn pontificaat, valt me altijd opnieuw op hoe vief en modern hij toen wel was. En hoe hij zich voortbewoog! Die zwerige manier van lopen was een enorme breuk met het verleden, en had helemaal niets klerikaals. De oude lijdende man die duidelijk afzag maar tegelijk ook liet merken dat hij geestelijk nog helemaal in orde was, riep ook veel sympathie op bij het volk.

"Johannes Paulus II was tenslotte ook de juiste man op de juiste plek. Zijn politieke optreden in Oost-Europa werd maar mogelijk gemaakt door de tijdsgeest, in de jaren veertig was hij er niet in geslaagd, net zomin als het paus Pius gelukt is."

Kerkhofs: "Het heeft me ook getroffen hoeveel niet-christelijke of niet-katholieke staatshoofden en regeringsleiders hun respect hebben betuigd en aanwezig zullen zijn op de begrafenis. Dat bewijst dat de paus een heel sterke persoonlijkheid was, hij leek te weten hoe het verder moest en was een steun voor zij die behoefte aan vaste grond onder de voeten hebben. Zijn overlijden doet me wat denken aan de dood van koning Boudewijn. Lang niet iedereen die toen in de rij stond om de koning een laatste groet te brengen, was het bij leven altijd eens met hem, maar ze wilden hem toch be-

danken voor zijn leiderschap."

Er zijn ook verbazingwekkend veel jongeren afgezakt naar de Italiaanse hoofdstad.

Alma: "Daar kijk ik niet echt van op. De paus is altijd geïnteresseerd geweest in wat er bij jongeren leeft, en blijkbaar was hij voor hen toch ook een belangrijk symbool."

Kerkhofs: "Zeker jongeren en oudere mensen hebben vaak behoefte aan symbolisch leiderschap, aan iemand die weet waar het met de wereld naartoe gaat. En juist die groepen zijn dus sterk vertegenwoordigd in Vaticaanstad."

Janssen: "Logisch, lijkt me. De paus heeft zich bij leven en welzijn vaak omringd met honderdduizenden jongeren. De Wereldjongerendagen zoals in Parijs en binnenkort in Keulen zijn altijd trekkeleisters geweest voor jonge mensen. Zij houden van massamanifestaties, omdat

ze er volledig anoniem zijn en niemand hen aanspreekt op hun overtuigingen. Ook in dat opzicht heeft hij de tijdsgeest heel goed aangevoeld. Maar of ze zich daarom aan zijn voorschriften over seks en voortplanting zullen houden, dat betwijfel ik. Ik neem de devotie van de Italiaanse jeugd dus met een behoorlijke korrel zout."

Sommige gelovige pelgrims omschrijven hun trip als een retraite, een geestelijke zuivering, een godsdienstig ritueel.

Alma: "Ik kan me best voorstellen dat zij aan dat hele proces van de reis ernaartoe, het in de rij gaan staan, het afscheid nemen en de begrafenisplechtigheid zelf een rituele betekenis toekennen. Sommige bedevaarders zeggen zelfs: "Christus heeft aan het kruis geleden, ik lijd hier voor mijn geloof door uren in

de rij te staan, maar dat heb ik er graag voor over."

Of je het nu met hem eens bent geweest of niet, deze paus heeft een flink aantal mensen echt weten aan te spreken. Zeker voor zieke en zwakke gelovigen was hij de laatste jaren een dapper voorbeeld van hoe je moet omgaan met menselijk lijden. De herkenning speelt daarin een belangrijke rol: 'Als hij dat kon, moet ik het ook kunnen.'

Janssen: "De behoefte om 'erbij te zijn' als de paus begraven wordt, is volgens mij bij de meeste mensen heel oprecht. Het zijn geen ramp-toeristen. Je kunt het een beetje vergelijken met de behoefte om te voet naar Compostela of een ander bedevaartsoord te trekken."

Wat wordt dat vandaag, daar op het Sint-Pietersplein?

Hutsebaut: "Vier miljoen bedevaarders, en dan nog een aantal gelovige Romeinen. Als die rationeel nadenken, weten ze ook wel dat ze waarschijnlijk niet eens in de buurt van de overleden paus geraken. Maar toch willen ze het blijkbaar niet missen."

Janssen: "Al die mensen die zich de moeite getroosten om helemaal naar Rome te reizen, gaan minder zien dan ons, dat is zeker. Het wordt dringen; het plein is duidelijk te klein. Ik houd er mijn hart in elk geval voor vast."